ДЕМОКРАТИЧНЕ СУСПІЛЬСТВО 20.03.2026 | Георгіана Баніта

Невидима сила нової протестної музики

Коли пісня не дає нам заснути вночі або змушує замислитися над власним комфортом, це вже є формою політичної діяльності

Програми телебачення знову транслюють вибухи, а соціальні мережі рясніють кадрами палаючих будівель і слідів ракет, які розтинають нічне небо. Все це супроводжується коментарями з Білого дому, що лунають уже знайомим нам тоном: хвалькуватим, садистським, сп'янілим від власної величі. Саме проти цього на своїх концертах виступає американський співак, автор пісень та гітарист Джессі Веллс. Його пісня Sometimes You Bomb Iran, написана після перших бомбардувань іранських ядерних об'єктів минулого літа, набула актуальності після чергового витка ескалації. Те, що уряд Трампа подає як рішучість, Веллс називає сумішшю цинізму, безглуздих дій і прагненням до агресії, вказуючи на симптом політичної жорстокості, що пронизує президентство Трампа і тон його публічної діяльності.

Управління державою для Трампа – питання кмітливості, як у військовому, так і в риторичному сенсі. Ескалація конфлікту з Іраном відбувається у військовій площині та супроводжується гучними заявами. «Ми вже знищили дев'ять іранських військових кораблів. Дуже скоро на морському дні опиниться й решта. В іншому їхньому флоту ведеться непогано», – з очевидним зловтішанням написав Трамп у соцмережі Truth Social. Кілька днів по тому у одній зі своїх промов Трамп додав: «Ці люди дуже злі». Ніхто вже не звертає уваги на вибір слів і гротескних перебільшень Трампа, й саме це демонструє, якою мірою нормалізувалися політика та мова Трампа. Чи існує ще опір? Можливо, його немає на вулицях, принаймні не в колишньому масштабі, проте його досі можна почути.

Приспів до пісні Веллса «Sometimes you get out your B-2s, and go bomb Iran» звучить не пафосно. Гостроти йому надає те, що він здається випадковим, кинутим мимохідь коментарем до заголовків новин. Цей рядок не протиставляється ескалації, якраз навпаки – руйнує суспільну «камеру відлуння», що нормалізує війну й

перетворює її на цинічний жарт. Парадоксальну політичну силу нової протестної музики демонструє саме те, що Веллс збирає глядачів, виконуючи пісню, яка не перевершує цю мову морально, а лаконічно її повторює, викриваючи.

Політика– це також мистецтво настрою. Вона регулює гучність суспільних суперечок.

Хто хоче зрозуміти, чому за президентства Трампа повертається такий, здавалося б, анахронічний жанр, як протестна пісня, повинен забути на якусь мить, що політика – це лише послідовність програм і законів, які можна, залежно від ваших переконань, підтримувати чи критикувати. Політика – це також мистецтво настрою. Політика регулює гучність суспільних суперечок, себто частоту, з якою поширюються емоції, привчаючи нас до нових форм уваги. Мова трампізму складається з неправдивих тверджень, але не винятково з них. Вона створює акустичний порядок, який панує у публічному просторі за допомогою погроз, глузування й культивування образу ворога. Нова протестна музика відповідає на це іншою формою колективного резонансу, що позбавляє авторитарний тон самоочевидності.

Те, як говорить Трамп, можна легко імітувати, і його «звукова політика» простежується вельми чітко. Це короткі, повторювані звороти, завжди ті самі найвищі ступені якості або інтенсивності, слова, об'єднані без особливого зв'язку, хаотичне вживання великих літер, знаків оклику. Ніщо не пояснюється логічно, проте все зрозуміло. Розуміти – означає погоджуватися з рефреном, у якому одне речення майже дослівно переходить у наступне. Ритм цього популістського паратаксису навіть найскандальніше перетворює на буденність.

Той, хто відмовляється підкорятися цьому ритму, опиняється перед дилемою. Неможливо просто перечекати праву риторику без наслідків, адже вона змінює самі умови мовлення: постійно підігріває ажіотаж і вимагає від опонентів саме тієї холоднокровності, яку систематично заохочує система. Хто обурюється, вважається схильним до істерії, хто залишається спокійним, має такий вигляд, ніби погоджується. За таких обставин навіть найкращі аргументи мають обмежену користь. Варто було б говорити, слухати та відчувати так, щоб не лише спростовувати постійно збуджений тон, а

й переривати його. Саме тут починається нова хвиля протестної пісні – протилежної частоти, і звучання стає дедалі авторитарнішим.

«Іран» – це несподіване слово в пісні. У американській музиці ніхто давно не називав геополітичне місце так прямо. А коли це слово поєднується з гітарою, звучання якої скоріше втішає, ніж надихає на боротьбу, виникає контраст. Веллс робить ставку на ту лаконічно-саркастичну інтонацію, яку ми знаємо з пісні Ніни Сімон на слова Ленґстона Г'юза Backlash Blues: «Збільш мої податки / Не плати зарплату / Відправ мого сина у В'єтнам». «Іран» римується з «Божим планом», і це побічний удар по місіонерському завзяттю та самопроголошеній святості трампізму, що постійно посилається на вищу місію, але при цьому переслідує власні фантазії про світове панування.

Ця пісня – наче спосіб музично стенути плечима у відповідь на паніку: ми знову тут

Так, Веллс співає про новини, проте насамперед займається їхньою демістифікацією. Він замінює паніку в заголовках майже нудьгуючою зреченістю, це наче спосіб музично стенути плечима у відповідь на паніку: ми знову тут.

Поки Веллс відроджує фолк-сатиру, новий альбом американської співачки та авторки пісень Люсінди Вільямс World's Gone Wrong займає простір тихого свідчення. У своїх елегійних роздумах про втрату, далеких від барикадного звучання класичної протестної пісні, вона перетворює особистий біль на діагноз суспільного занепаду. Вільямс, як і Веллс, відмовляється від лискучих гімнів сучасної протестної поп-музики. Її пісні – свідомий відхід від танцювального опору, що часто є надто комерційним, а тому не відображає болю. У такий спосіб Вільямс продовжує давню фолк-традицію, яку сформували американський співак, музикант, представник напрямів фолк і кантрі Вуді Гатрі та американська авторка-виконавиця пісень Мальвіна Рейнольдс, – сувору естетику, що виникла з бідності, нестабільності та соціальної вразливості.

Якщо в Німеччині існує аналог американської протестної пісні, то це, найімовірніше, антифашистська музика. Однак ця музика часто живе за рахунок зрозумілої та чіткої позиції. Коли гурт Die Ärzte виступає проти правих або молоді панк-гурти атакують «фортецю Європу», то це музика для вулиць, для колективного повстання. Але в такій запальності особисте ризикує загубитися. Саме цим вирізняються Веллс і Вільямс: вони відмовляються від вражаючих ефектів, надаючи перевагу мінімалізму.

Попри те, що історичні обставини США та Німеччини відрізняються, «трампізм» і мова партії «Альтернатива для Німеччини» (AfD) риторично схожі: обидва використовують войовничий патос, щільний ритм повторень та постійні заклики до народу, що перебуває під загрозою. Те, що політична пісня не мусить відповідати гучним протестом, демонструє у своїй пісні Nie wieder («Ніколи знову») німецька виконавиця Сара Леш. Пісня викриває суперечність між морально зарядженою культурою пам'яті та сьогоденням, у якому емпатія стає дедалі рідкіснішим явищем.

Ми схильні бачити політичну ефективність лише там, де натовпи протестувальників виходять на вулиці. Але не слід забувати, що справжній рух починається з окремої людини задовго до того, як стає видимим. Якщо пісня не дозволяє заснути вночі або змушує сумніватися в доцільності особистого комфорту, то це вже форма політичної діяльності.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Георгіана Баніта

Георгіана Баніта (Georgiana Banita) – докторка філософії в галузі культурології, яка спеціалізується на США. В Бамберзькому університеті вона керує дослідницьким проєктом «Безпека для всіх: поліцейська культура поліції в суспільстві, сформованому іммігрантами».